

Kiss Lívía Benita

„Mainstream” versus alternatív közgazdaságtan Paul A. Samuelson nyomán

„Mainsream” versus alternative economics by Paul A. Samuelson

kiss.livia.benita@georgikon.hu

Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Ph.D hallgató

Bevezetés

A modern közgazdaságtudomány közel 250 éves fejlődése rendkívül szerteágazó. A közgazdaságtan történetét, mint minden más fejlődő és ható tudományét, belső diskussziók és különféle kutatói törekvések, szellemi áramlatok együttlétézése jellemzi (Horváth, 1998). Minden kornak, korszaknak és tudománynak, így a közgazdaságtannak is megvan a maga uralkodó – „mainstream” - irányzata, ami háttérbe szorítja az alternatív irányzatokat.

„A közgazdaságtan a társadalomtudományok királynője – a legrégebbi művészet a legújabb tudomány” – olvashatjuk Paul A. Samuelson 1948-ban megjelent nagyszabású művének bevezetőjében. Samuelson *Közgazdaságtan* című műve nemzedékek sok nyelven és sok millió példányban olvasható közgazdaságtani „bibliája”. Első megjelenése óta számos, pontosan 19 kiadást élt meg és ahogy változott a közgazdaságtudomány, úgy változott maga a könyv is. Tanulmányom egyik fő célja az volt, hogy feltárjam az immár több mint hatvan éve alapműnek számító kötetben, hogyan változott a közgazdaságtan családfája az egyes kiadások nyomán, során.

A jelenleg uralkodó irányvonal, azaz a főáram a klasszikus – neoklasszikus - újklasszikus elméletek talajából táplálkozik. Mindezek mellett születtek meg az alternatív irányzatok. A 2008-as globális gazdasági krízis kitörése után folyamatosan gyarapszik képviselőinek száma. Ezek olyan irányzatok, amelyek a főáram mellett vagy éppen ellen jelentősebb befolyásra, kutatói bázisra tettek szert. Kulcsszavakkal és kifejezésekkel meg tudjuk határozni ezeknek a paradigmáknak a legjellemzőbb attribútumait. Mivel az ember alapvetően vizuális beállítottságú, a meghatározott kulcsszavakat szófelhő ábrázolási technikával teszem szemléletessé, amihez egy online programot használtam. Ez a tanulmányom másik fő célkitűzése.

Elméleti háttér

Nyilvánvaló, hogy eme tanulmány terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé és nem is célom, hogy bemutassam részletesen a tudomány fejlődéstörténetét. Kutatásommal feltárom, Paul A. Samuelson hogyan látta, miként változott prominens, alapműnek számító könyvében a közgazdaságtan családfájának sémája a 4.-től a 16. kiadásig. Hiszen az 1958-ban megjelent 4. kiadásban vázolta fel először a „családfát” a szerző, végül az 1998-as 16. kiadványtól már nem változtatott szerzőtársával az ábrázoláson.

Az eszmék piaca

Az eszméknek is van piaca, ahol az egymással szemben álló közgazdasági iskolák árulják elméleteiket és próbálják meggyőzni tudományos partnereiket. A könyv első fejezetei objektíven, pártatlanul mutatják be a szakterület olyan ősi nagyjainak gondolatait, eszméit mint Adam Smith, David Ricardo és Karl Marx, valamint a modern kor kiemelkedő közgazdászait, mint John Maynard Keynes, Milton Friedman és Robert Solow. Adam Smith kora óta

LVIII. GEORGIKON NAPOK

58th Georgikon Scientific Conference

a közgazdaságtan kis facsemetéből hatalmas tölgyfává terebélyesedett. A közgazdászok szerte a világon azon fáradoznak, hogy jobban megértsük a gazdasági fejlődésvonalakat. Az alapok az elmúlt évtizedek változásai hatására azonban nagyjából mégis érintetlenek maradtak. A történelem – legalábbis a gazdaságtörténet – keserves leckék során megtanította a világot néhány mélyen fekvő közgazdasági elv tiszteletben tartására (Samuelson, 1998).

A közgazdaságtan családfáját (1. ábra) Samuelson a 4. kiadásban vázolta fel először 1958-ban. A szerző itt még részletesebben taglalta a korai közgazdaságtan fejlődését. Később látni fogjuk, hogy miként egyszerűsíti le a családfának ezen részét és csupán a fiziokratákat, valamint a merkantilistákat jelöli kiindulópontként ábráin. A családfa alakulását Adam Smith-től vizsgálom, hiszen a közgazdaságtant tudományos diszciplínának az 1776-ban megjelent, *A nemzetek gazdagsága* című munkájától szokás a közmegegyezés alapján tekinteni. Ebből a két okból kifolyólag nem kívánok a közgazdaságtan korai fejlődéstörténetével foglalkozni.

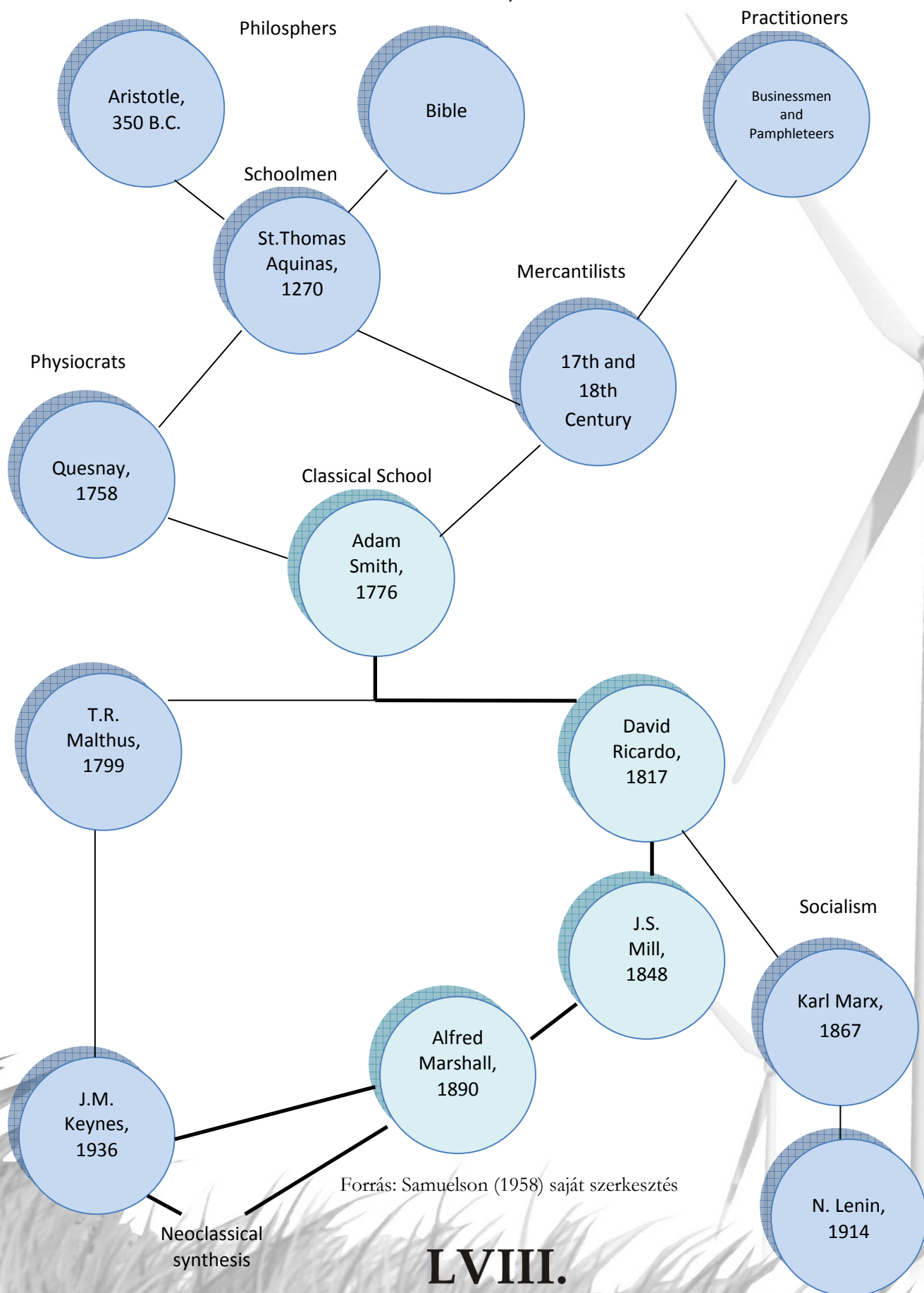
A közgazdaságtan családfájának változásai

A családfa változásait tehát 1958 és 2009 közötti időszakban veszem górcső alá. A kötet átdolgozásai 3 évente jelentek meg, ezért ésszerűségeből és a terjedelmi korlátokat is szem előtt tartva, nem tüntetem fel eme tanulmányban mind a 16 családfa sémát. Mindezek mellett meg kell említenem, hogy több olyan egymást követő kiadás is volt, amiben nem történt semmilyen változtatás a tanulmányozott ábrákon és előfordult olyan is, hogy szinte jelentéktelen, minimális módosítást eszközöltek csupán a szerzők. Ezekből adódóan az első és az utolsó családfán mutatom be, miként alakult a közgazdaságtan fejlődéstörténete, családfája.

Az első verzióját (1. ábra) 1958-ban készítette Samuelson a könyv 4. kiadásában. Látható, hogy a szerző itt még azonos hangsúlyt fektetett a korai és a modern közgazdaságtan prominens képviselőire.

A klasszikus iskola megszületését Adam Smith-től (1723-1790) tartja számon. A közgazdaságtant tudományos diszciplínának *A nemzetek gazdagsága* című munkájának megjelenésétől (1776) szokás tekinteni – mivel ez a munka teremtette meg “*azt az új diskurzust, amely a gazdasági jelenségek ábrázolásának közös kiindulópontja, általánosan elfogadott nyelve és fogalomrendszere maradt az őt követő századokban*” (Madarász, 2000). Smith tehát a gazdasági növekedés első apostola, a mikroökonómia megalapítója, ami nagymértékben továbbfejlődött azóta.

1. ábra: Family tree of economics

Forrás: Samuelson (1958) saját szerkesztés

LVIII. GEORGIKON NAPOK

58th Georgikon Scientific Conference

A könyv 10. kiadásáig (1976) kisebb módosításokat eszközölt csak a szerző a családfában. Marshall neve mellé felkerült az ábrára Léon Walras is.

Léon Walras (1834-1910) az általános egyensúlyelmélet és az azt leíró egyenletrendszer felfedezője, a neoklasszikus közgazdaságtan, a marginalista forradalom egyik fő képviselője.

Munkásságuk nyomán kialakult a neoklasszikus közgazdaságtan.

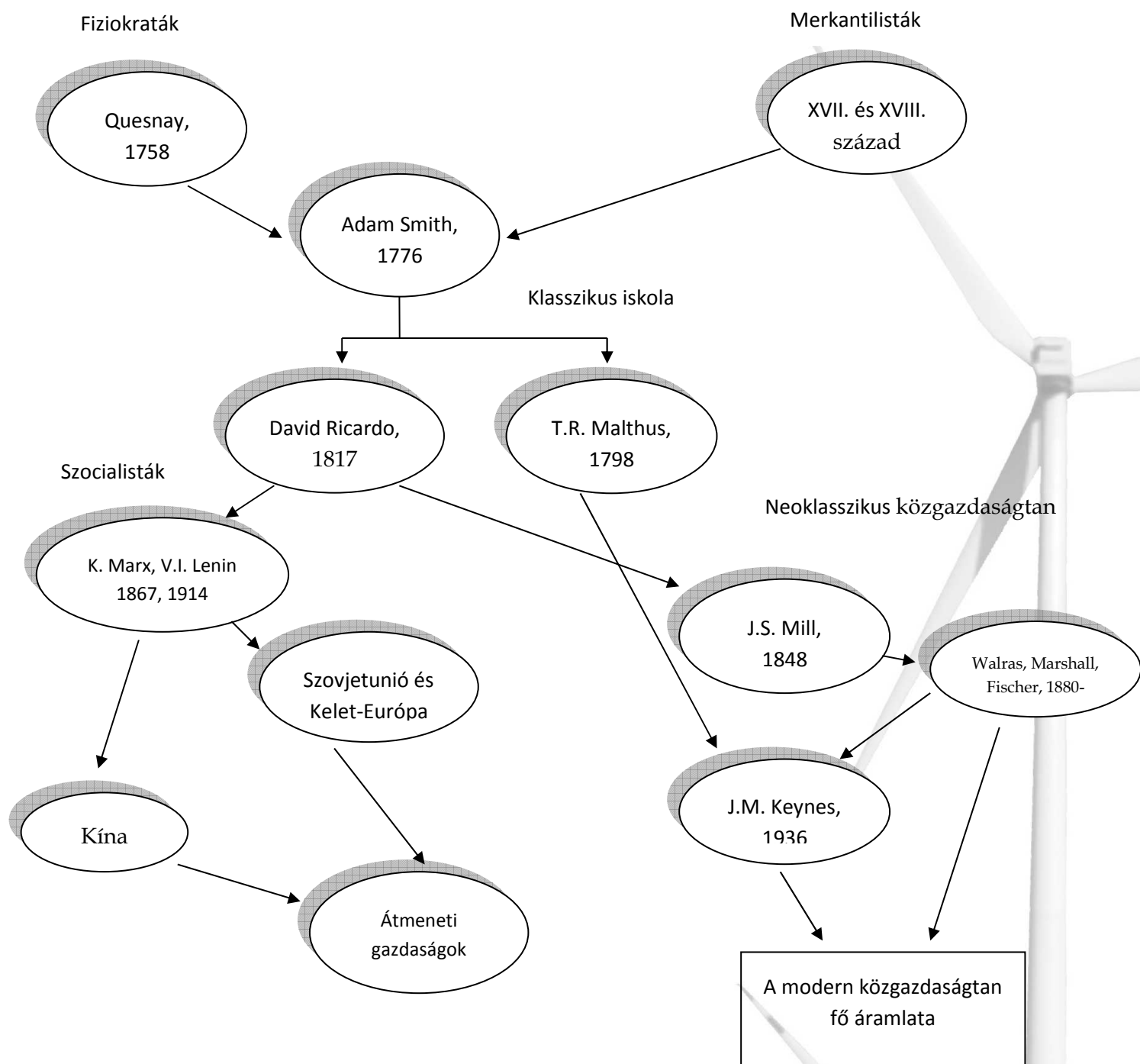
Ezen az ábrán nem zárul a fa jobb oldali fő vonala Leninnel, hanem tovább ágazik: új baloldal, U.S.S.R. (Szovjetunió) és Kína. A neoklasszikus szintézis helyett poszt keynesi közgazdaságtan fogalmát használja a szerző.

A könyv 12. kiadásának átírásában 1985-ben társszerzőként csatlakozott William D. Nordhaus. A már együttesen megalkotott családfában a legszembevetőbb változás, hogy a két oldalt felcserélték.

A Smith által alapított mikroökonómia és a Keynes által létrehozott makroökonómia továbbfejlődött két ágazata, azok egymáshoz illeszkedése alkotja a modern közgazdaságtant. A két terület közötti határvonal korábban igen éles, merev volt. Az utóbbi időben összeolvadtak, a makroökonómiában ugyanis alkalmazni kezdték a mikroökonómia eszközeit.

Marshall és Walras munkássága nyomán létrejött a racionális várakozások makroökonómiája, és a chicagói liberalizmus, valamint Keynes tanival együtt a modern mainstream közgazdaságtan.

2. ábra: Közgazdaságtan családfája

Forrás: Samuelson-Nordhaus (1998) saját szerkesztés

A 16. kiadás 1998-ben jelent meg, fél évszázaddal később az első megjelenése után. A jubileumi családfába (2. ábra) felkerült Marshall, Walras neve mellé Irving Fisher is.

A családfáról elmondhatjuk, hogy Fisher feltüntetésén kívül nem bővült, inkább összevontak elágazási pontokat a szerzők. Tehát úgy tűnik, az egyszerűsítésre törekedtek a közgazdaságtan, mint tudományos diszciplína szerteágazó világában.

LVIII. GEORGIKON NAPOK

58th Georgikon Scientific Conference

4. ábra: Főáramú közgazdaságtan szófelhője

Forrás: <https://tagul.com/create>

Ezek a szófelhők természetesen nem az egzakt leírásra törekednek, de igyekeztem a lehető legjobb aspektusából bemutatni a vizsgált témát. Ezen kulcsszavak meghatározása segített annak eldöntésében, hogy milyen eszközöket, technikákat alkalmazzunk a jelenség további vizsgálata során, így értelemszerűen a tartalomelemzés módszerére esett a választásom. További kutatásom arra irányul a közeljövőben, hogy megvizsgáljam az itt megadott attribútumok előfordulását közgazdaságtannal foglalkozó tudományos publikációkban és levonjam a következtetéseimet.

5. ábra: Alternatív közgazdaságtan szófelhője

Forrás: <https://tagul.com/create>

LVIII. GEORGIKON NAPOK

58th Georgikon Scientific Conference

Összegzés

Samuelson *Közgazdaságtan* című műve nemzedékek sok nyelven és sok millió példányban olvasható közgazdaságtani „bibliája”. 1948-as első megjelenése óta számos kiadást élt meg és ahogyan változott a közgazdaságtudomány, úgy változott maga a könyv is.

A közgazdaságtan családfájának változását nyomon követve, a több mint fél évszázad alatt megállapítható, hogy az alapséma nem változott jelentősen. 1985-ös, 12. kiadásban - Nordhaus, mint szerzőtárs csatlakozása után – a családfa két oldala felcserélődött. Az évek során az ábrákon feltüntetett meghatározó személyek sora csupán Walras és Fisher nevével bővült. Prominens közgazdászok megnevezése helyett, egyes tanokat, elveket összefogó elnevezéseket használ a szerző, később használnak a szerzők. Ebből a szemszögből nézve a fa tovább ágazik. A jubileumi kiadásban szereplő grafika viszont már inkább összevonó, egyszerűsített képet ad a több mint fél évszázad alatt folyamatos változásokon keresztül átalakuló közgazdaságtanról.

Megállapítható tehát, hogy a mai „mainstream” közgazdaságtan klasszikus – neoklasszikus - újklasszikus irányzatokon és azok elméletein, tanain keresztül vált ideológiává, kvázi vallássá, melynek legfőképpen meghatározó bázisát a neoklasszikus közgazdaságtan képezi.

Felhasznált irodalom

- Horváth Sándor (1998): Értékek és választások a közgazdasági gondolkodásban. Replika, 31-32. szám, 95-97.o.
- Madarász Aladár (2000): Közgazdaságtani eszmetörténet. Osiris, Budapest. 112. oldal
- Samuelson, Paul A. - Nordhaus, William D. (1987, 2000): Közgazdaságtan. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Smith, Adam (1776): A nemzetek gazdagsága. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1992
- Baritz Sarolta Laura (2014): Főáramlatok a közgazdaságtanban. <http://valasz.hu/uzlet/foaramlatok-a-közgazdaságtanban-104708> Megjelent: 2014.09.24. Letöltés ideje: 2016.04.18.
- Móczár József (2010): A közgazdaságtan válsága (neoklasszikus versus keynesi közgazdaságtan). Magyar Tudomány, 2010/3, 318-330.o.
- Mellár Tamás (2015b): Szemben az árral. Rendhagyó közgazdasági előadások. Akadémiai Kiadó, Budapest